

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Третяка Дмитро Ярославовича «Проектування та реалізація здоров'язберігаючих технологій у підготовці футболістів на етапі попередньої базової підготовки», поданої до захисту на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Актуальність обраної теми дисертації. Із практики сучасного спорту, підтвердженої даними багатьох наукових досліджень, відомо, що досягти вершин спорту на світовому рівні спроможні тільки обдаровані особистості, що, з одного боку, мають очевидні природні здібності до звершень у конкретному виді спорту, а з іншого – здатні до їхньої реалізації шляхом тривалого в часі вдосконалення. Аналіз дотичної до проблеми дослідження літератури дає підстави стверджувати про різноаспектуальне представлення в сучасній науковій парадигмі теоретико-методичних основ організації навчально-тренувального процесу футболістів на етапі їхньої попередньої базової підготовки. Вищезгаданий аналіз увиразнив тенденцію до одностайного визнання фахівцями в царині футболу невідповідності системи змагань із дитячо-юнацького футболу в Україні віковій специфіці та стратегічній меті підготовки висококваліфікованих спортсменів, що виступає детермінантом нівелювання принципів і закономірностей, які створюють фундамент логічно зумовленої побудови системи багаторічного вдосконалення в означеному виді спорту. До виявів тенденції належить, зокрема, досить високий відсоток функціональних змін опорно-рухового апарату (ОРА) юних спортсменів на тлі начебто належного розкриття та розв'язання проблеми профілактики притаманних їм порушень стану скелетно-м'язової системи. Це постає підставою для констатації про брак у науковому дискурсі студій, присвячених укладанню та застосуванню науково обґрунтованих програм здоров'язберігаючої спрямованості на етапі попередньої базової підготовки футболістів із функціональними порушеннями ОРА, а також окреслює проблемне поле дисертації.

Дисертаційну роботу виконано у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» відповідно до комплексної теми на період з 01.07.2017 до 30.07.2022 рр. «Використання немедикаментозних засобів і природних факторів для покращення фізичного розвитку, функціональної і фізичної підготовленості організму» (номер державної реєстрації 0117U001745).

У дисертаційній роботі узагальнено теоретичні й нові експериментальні дані, що стосуються проектування та реалізації здоров'язберігаючих програм на етапі попередньої базової підготовки юних футболістів.

На основі опрацювання та систематизації даних фахової науково-методичної літератури, осмислення практичного досвіду українських і

зарубіжних учених постає беззаперечним, що досягнення в сучасному спорті пов'язані із тривалим у часі та послідовним процесом шліфування майстерності, а відтак – потребою вдосконалення системи його поетапного формування. Таке твердження видається абсолютно справедливим і в контексті відповідних міркувань щодо футболу.

Виконання поставлених у дисертації завдань, що спроектовані на досягнення її мети, передбачало укладання та використання комплексу методів наукового пошуку, що охоплює: аналіз спеціальної науково-методичної літератури; соціологічні методи; педагогічні методи, як-от педагогічне спостереження; експеримент – констатувальний і формувальний; медико-біологічні методи, серед яких: антропометрія, фотознімання для визначення типу постави залучених до експерименту юних футболістів, візуальний скринінг їхнього біогеометричного профілю постави; кваліметрія; методи математичної статистики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Результати дисертаційного дослідження носять об'єктивний характер, опираються на достатню кількість дослідницького матеріалу. Отримані показники обчислені з використанням методів математичної статистики. Висновки впливають зі змісту дисертаційного дослідження.

За темою дисертаційної роботи опубліковано 5 наукових праць. З них 3 – у спеціалізованих виданнях України; 1 стаття у фаховому періодичному виданні іншої держави; 1 публікація має апробаційний характер.

Наукова новизна поданого до захисту дослідження полягає в тому, що автором вперше визначено показники рівня стану біогеометричного профілю постави футболістів 12–14 років із різними типами постави; представлено кількісні морфологічні характеристики юних футболістів із нормальною та сколіотичною поставою, із круглою та плоскою спиною; науково обґрунтовано технологію проектування та реалізації програм здоров'язберігаючої спрямованості на етапі попередньої базової підготовки юних футболістів із функціональними порушеннями опорно-рухового апарату, що задовольняє низку вимог, серед яких: концептуальність, антропоцентризм, ситуативність, контекстуальність із відповідними їм специфічними та загальними принципами. Авторська технологія відзначається декомпозицією мети (основної цілі) на цілі проміжні, що зумовлюють складники технології (модель програм здоров'язберігаючої підготовки юних футболістів із функціональними порушеннями ОРА та технологічні операції, що містить два взаємопов'язані блоки: організаційно-методичний передбачає організацію попередньої підготовчо-методичної роботи зі створення здоров'язберігаючого середовища; змістовно-цільовий – завдання, засоби, форми та методи корекційно-профілактичних заходів, принципи й методи проектування та реалізації здоров'язберігаючої технології).

В дисертації розширено набули подальшого розвитку знання про

використання контролю для скринінгу рівня стану біогеометричного профілю постави юних спортсменів; наукові положення про зміст корекційно-профілактичних заходів у структурі мезоциклу юних футболістів.

У роботи доповнено: дані про особливості функціонального стану ОРА юних футболістів; дані про засоби та методи тренування з футболу на етапі попередньої базової підготовки в загальній системі багаторічної підготовки футболістів; дані про застосування методів кваліметрії для визначення напрямів підвищення ефективності навчально-тренувального процесу юних футболістів; дані про підходи до організації біомеханічного контролю рівня стану біогеометричного профілю постави юних футболістів у процесі спортивної підготовки.

Практична значущість дисертаційної роботи полягає в розробленні й упровадженні в практику навчально-тренувального процесу юних футболістів програм здоров'язберігаючої спрямованості: застосування авторської технології проєктування та реалізації програм здоров'язберігаючої спрямованості на етапі попередньої базової підготовки футболістів із функціональними порушеннями ОРА уможливить фахове розв'язання проблеми покращення морфологічного стану юних спортсменів.

Основні результати проведеного дослідження представлені на міжнародних наукових та науково-практичних конференціях.

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел, додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, вказано на зв'язок роботи з науковими планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів, означено особистий внесок здобувача в опублікованих у співавторстві наукових працях; подано інформацію про апробацію і впровадження результатів дослідження, наведено дані про кількість публікацій автора за темою дисертації.

У першому розділі «АНАЛІЗ СТАНУ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПИТАНЬ ПРОЄКТУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ ФУТБОЛІСТІВ НА ЕТАПІ ПОПЕРЕДНЬОЇ БАЗОВОЇ ПІДГОТОВКИ» подано аналіз наукової літератури з теми дисертації.

Представлено теоретико-методичні засади організації навчально-тренувального процесу у футболі на етапі попередньої базової підготовки; актуальні проблеми порушення стану скелетно-м'язової системи юних спортсменів; методологію педагогічного проєктування в дискурсі наукових знань; теоретико-практичні аспекти проєктування здоров'язберігаючої спрямованості спортивної підготовки юних спортсменів.

У другому розділі **“МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ”** описана і обґрунтована система взаємодоповнюючих методів дослідження адекватно об'єкту, предмету, меті і завданням дослідження.

У третьому розділі **«МОРФОБІОМЕХАНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ**

ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ» надано результати констатувального етапу експерименту.

Розв'язання задекларованої в дисертації проблеми передбачало визначення характерних особливостей постави охопленого дослідженням контингенту юних футболістів із функціональними порушеннями опорно-рухового апарату. За підтвердженнями лікарем-ортопедом результатами відеометрії визначили, що нормальну поставу мають 50 % футболістів 11–12 років і 42, 85 % футболістів 12–13 років. Так, після обстеження юних спортсменів виявилось, що на першому місці за частотністю стоїть таке функціональне порушення ОРА, як сколіотична постава (26, 66 % футболістів 11–12 років і 28, 57 % юних спортсменів 12–13 років), на другому місці за кількістю функціональних відхилень опорно-рухового апарату – кругла спина (16,67 % футболістів 11–12 років і 17,14 % юних спортсменів 12–13 років). Отримані дані слугують доказом нагальності для розв'язання проблеми функціональних порушень ОРА юних спортсменів, а саме футболістів.

Шляхом проведення візуального скринінгу біогеометричного профілю постави футболістів 11–13 років встановили досить високі показники низького рівня стану біогеометричного профілю постави охоплених дослідженням спортсменів: 100 % футболістів 11–12 років мають таке функціональне порушення ОРА, як плоску спину; 70 % – круглу спину, 56,25 % – сколіотичну поставу; 80,0 % футболістів 12–13 років – сколіотичну поставу, по 75,0 % – круглу спину та плоску спину відповідно. Вивчення результатів визначення рівня стану біогеометричного профілю постави юних футболістів увиразнюють негативну тенденцію до збільшення чисельності таких спортсменів із низьким рівнем стану біогеометричного профілю постави.

Унаслідок аналізу інтегральної оцінки стану біогеометричного профілю постави юних футболістів 11–12 років із нормальною поставою постає очевидним, що високий рівень складає в середньому ($\bar{x} \pm m$) (29,8; 1,01 бала): у фронтальній площині в середньому (13,1; 1,61 бала), у сагітальній площині – (16,7; 1,49 бала); тоді як у футболістів 12–13 років – (25,5; 0,95 бала): у фронтальній площині в середньому (11,5; 0,96 бала), у сагітальній площині – (14, 0; 1,0 бала). З'ясовано, що показник інтегральної оцінки середнього рівня стану біогеометричного профілю постави футболістів 11–12 років із нормальною поставою в середньому є на 8, 55 бала меншим за аналогічний показник футболістів 11–12 років із високим рівнем стану біогеометричного профілю постави, а показник інтегральної оцінки середнього рівня стану біогеометричного профілю постави футболістів 12–13 років – на 5, 5 бали меншим за відповідний показник футболістів 12–13 років із високим рівнем стану біогеометричного профілю постави. Прикметною, що в контингенті юних футболістів із функціональними відхиленнями опорно-рухового апарату не було виявлено спортсменів із високим рівнем стану біогеометричного профілю постави. Загалом саме проведення скринінгу фізичного розвитку юних спортсменів під час біомеханічного

моніторингу уможлиблює прогнозування рівня стану біогеометричного профілю постави футболістів 11–13 років, проєктування, розроблення й інтегрування диференційованих корекційно-профілактичних заходів у навчально-тренувальний процес таких спортсменів на етапі їхньої попередньої базової підготовки.

У четвертому розділі **«ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОЄКТУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ СПРЯМОВАНOSTІ У ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ»** надано результати формувального етапу експерименту.

З огляду на фундаментальні напрацювання з теорії та методики юнацького спорту, біомеханіки просторової організації тіла людини, особливості планування фізичних навантажень з урахуванням специфіки організму юних спортсменів, а також на основі результатів констатувального експерименту в дослідженні здобувачем розроблено технологію проєктування та реалізації програм здоров'язберігаючої спрямованості на етапі попередньої базової підготовки футболістів із функціональними порушеннями ОРА. Методологічними засадами проєктування та реалізації програм здоров'язберігаючої спрямованості для юних футболістів із функціональними порушеннями ОРА автором обрано закономірності (атрибутивна, зумовленості, ефективності) з відповідними їм специфічними (системності, технологічності, зворотного зв'язку, перспективності, розвитку ціннісних орієнтацій, достатності ресурсів, оперативності, розв'язуваності проблеми, цілеспрямованості) та загальними принципами (науковості, доступності, реалізовуваності, гнучкості, оптимальності), що задовольняють низку вимог, як-от: концептуальність, антропоцентризм, ситуативність, контекстуальність. Авторська технологія відзначається декомпозицією мети (основної цілі) на проміжні цілі, що зумовлюють складники технології (модель програм здоров'язберігаючої спрямованості футболістів із функціональними порушеннями ОРА на етапі попередньої базової підготовки та технологічні операції, що охоплюють два взаємопов'язані блоки – організаційно-методичний і змістовно-цільовий).

Організаційно-методичний блок моделі програм здоров'язберігаючої спрямованості футболістів із функціональними порушеннями ОРА на етапі попередньої базової підготовки передбачає організацію попередньої підготовчо-методичної роботи зі створення здоров'язберігаючого середовища, що охоплює добір доступних засобів спортивного тренування, складання плану, програми та розкладу корекційно-профілактичних заходів, підготовку спортивного інвентарю, ознайомлення юних спортсменів зі специфікою виконання корекційних вправ. Змістовно-цільовий блок вищеназаних програм відображав мету, завдання, засоби, форми та методи корекційно-профілактичних заходів, принципи й методи проєктування та реалізації здоров'язберігаючої технології. На основі авторської мультимедіа презентації блок припускав акценти на вироблення вмінь самостійно виконувати корекційні фізичні вправи та здобувати теоретичні знання про

власне здоров'я, правильну поставу тощо. Змістовно-цільовий блок програм містить модулі: базової превентивної спрямованості та спеціальний. Фундаментом програм здоров'язберігаючої спрямованості юних футболістів із функціональними порушеннями ОРА виступають «Фрагменти блоків», а саме: статодинамічна постава, предметне середовище, стретчинг, рухливі ігри й естафети, корекційний і критерії ефективності.

Результати формувального експерименту підтвердили доцільність розробленої технології проєктування та реалізації програм здоров'язберігаючої спрямованості на етапі попередньої базової підготовки футболістів із функціональними порушеннями ОРА.

У п'ятому розділі «АНАЛІЗ І УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ» охарактеризовано вирішення завдань дослідження, що дало можливість отримати три групи даних: такі, що підтверджують наявні розробки, такі, що їх доповнюють й абсолютно нові результати з проблеми дослідження.

Висновки є логічними, відповідають завданням дослідження.

Позитивно оцінюючи в цілому рівні наукової новизни, теоретичного і практичного значення дослідження, необхідно зробити деякі зауваження:

1. У підрозділі 1.2. «Актуальні проблеми порушення стану скелетно-м'язової системи юних спортсменів» дисертанту на початку підрозділу доцільно було охарактеризувати, що включають в себе порушення стану скелетно-м'язової системи.

2. Здобувач вказує, що методологічними підставами для проєктування та реалізації програм здоров'язберігаючої спрямованості у юних футболістів с функціональними порушеннями ОРА виступають закономірності з відповідними їм специфічними і загальними принципами. На нашу думку дисертант, надмірно деталізує вищезазначені принципи.

3. Дисертантом була розроблена структурно-змістова модель реалізації програм здоров'язберігаючої спрямованості футболістів з функціональними порушеннями ОРА на етапі попередньої базової підготовки, яка включає два взаємопов'язаних блоки: організаційно-методичний, змістовно-цільовий. Не зовсім зрозумілий алгоритм створення цієї моделі.

4. Висновки 3 та 4 дисертаційної роботи перевантажені цифровими даними.

Наведені зауваження не мають принципового значення та не знижують рівень наукових, методичних і практичних здобутків здобувача.

У процесі рецензування роботи виникла низка питань до здобувача:

1. З метою визначення причин низької ефективності тренувального процесу на етапі попередньо базової підготовки у футболі автором були залучені експерти ($n = 15$). Експерти які взяли участь в дослідженні мали стаж роботи з юними футболістами більше 5 років. Експертна оцінка передбачала ранжування методом переваги. Чому під час проведення експертизи здобувач віддав перевагу саме методу переваги?

2. У змістовно-цільовий блок авторських програм здоров'язберігаючої

спрямованості входили мета, завдання, засоби, форми і методи корекційно-профілактичних заходів, принципи і методи проектування і реалізації здоров'язберігаючої технології. Як зазначає здобувач значна увага в ньому було приділено формуванню умінь самостійної займатися корекційними фізичними вправами і формування теоретичних знань у юних спортсменів про правильну поставу, здоров'я. Яка роль батьків футболістів у формування теоретичних знань у юних спортсменів про правильну поставу, здоров'я?

3. Здобувач констатує, що підвалинами програм здоров'язберігаючої спрямованості юних футболістів з функціональними порушеннями ОРА слугують "Фрагменти блоків": статодинамічна постава, предметне середовище, стретчинг, рухливі ігри і естафети та корекційний. Хотілося почути від Дмитро Ярославовича чому саме ці блоки послужили базисом авторських програм?

Висновок. Дисертаційна робота Третяка Дмитро Ярославовича «Проектування та реалізація здоров'язберігаючих технологій у підготовці футболістів на етапі попередньої базової підготовки», є кваліфікаційною науковою працею, яка виконана здобувачем особисто, відповідає спеціальності 017 Фізична культура і спорт, вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти та науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти та науки України № 759 від 31.05.2019) та вимогам Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 № 167 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 979 від 21.10.20 та № 608 від 06.09.2021), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Офіційний опонент:

доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор,
професор кафедри фізичної культури та спорту
Миколаївського національного
університету імені В.О. Сухомлинського,
Заслужений тренер України,
заслужений працівник фізичної культури та
спорту України

Г.А. Лісенчук

Прикарпатський національний
університет ім. В. Стефаника
Вх. № 03.04-30/05
від 07.02.2022